

Motion till riksdagen 2007/08: MJ427

av Tina Ehn m.fl. (mp)

Åkermarkens bevarande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten att medel tillsätts Jordbruksverket och länsstyrelserna för att göra en ny nationell kartering av åkermarkernas bördighet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten att medel tillsätts Jordbruksverket och länsstyrelserna för att på ett övergripande plan kunna bevaka intresset av att bevara åkermarken.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett nytt delmål rörande den bördigaste åkermarkens bevarande skrivs in under det nationella miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att 3 kap. 4 § miljöbalken tillskrivs en skarpare tolkning, alternativt skrivs om, så att exploateringsintresset avkrävs hänsyn även till aktuella markers biologiska produktionsförmåga och arronderingsförhållanden i avvägningen om exploateringen av åkermarken.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den bördigaste och mest högvakastande åkermarken bör tillmätas riksintresse.¹

¹ Yrkandena 4 och 5 hänvisade till CU.

Fel! Okänt namn på

Bakgrund

Jordbruksmarken är den primära resursen till all livsmedelsproduktion. Utan åkermark att odla i, eller betesmark att släppa betesdjuren på, finns inga möjligheter att producera vår livsnödvändiga föda. Med dagens situation med koncentration av befolkningen till våra större städer och dessutom i kombination med fenomen som "Urban sprawl" (städernas allt större utspridning) kommer det grundläggande behovet av åkermarken för livsmedelsproduktion i konflikt med behovet av allt större yta för samhällets exploatering. Speciellt allvarlig blir förstas denna konflikt när det handlar om övriga samhällsintressens exploatering av den allra bördigaste åkermarken.

Att det för framtiden är mycket viktigt att bevara åkermarken kan inte nog understrykas. Hur ska framtida generationer klara försörjningen av livsmedel om det inte finns god jord att odla i?

Behovet av bördig åkermark ökar

För en omställning till ett mer hållbart framtida samhälle kommer mer åkermark att behöva tas i bruk för att kunna producera behövlig mängd livsmedel i det ekologiska, kretsloppsanpassade jordbruket. Ett jordbruk som fungerar utan ohållbara insatsmedel som kemikalier och konstgödning, men därigenom också kräver större ytor åkermark för att producera samma mängd livsmedel. Dessutom måste mer åkermark tas i anspråk för att odla energigrödor och därigenom kunna bryta oljeberoendet i jordbruket, livsmedelsproduktionen och samhället i stort. Slutligen behövs också åkermarken som resurs för behandling av avfall. Växtnäringsämnen i det organiska avfallet måste ur kretsloppssynpunkt återföras till åkermarken. Ett återförande som dock ur hygienisk aspekt oftast behöver karenstid, vilket gör att större ytor åkermark krävs för denna behandling.

Exploateringstakten av åkermark ökar

Samtidigt som behovet av åkermarken som naturresurs alltså ökar, så ökar dessvärre också exploateringen av åkermark. Enligt SCB:s och Jordbruksverkets gemensamma rapport Exploatering av jordbruksmark vid bebyggelse och vägutbyggnad 1996–2005 har sammanlagt 3 430 ha åkermark exploaterats under tioårsperioden 1996–2005. Oroväckande nog går trenden mot ökande exploatering. Under 2005 exploaterades tre gånger så mycket jordbruksmark som under 1996. Allvarligast blir detta förstas när de allra bördigaste och högvakastande jordarna exploateras, vilket tyvärr inte är ovanligt då många av de större städerna i Sverige ligger i slättbygderna.

Aktuellt lagrum 3 kap. 4 § miljöbalken

Miljöbalken 3 kap. 4 § är det lagrum som ska styra exploateringen av jordbruksmarken och lyder enligt följande:

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.
Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Eftersom miljöbalken är en ramlag ska den tolkas genom de skrivningar som finns i propositioner och förarbeten till lagen. I dessa förarbeten står att läsa att det i uttrycket "tillfredsställande" inryms att den alternativa lokaliseringen för exploatering ska vara tekniskt och funktionellt lämplig samt ekonomiskt rimlig. Vid fall som överväger till exploateringsintressets fördel ska man se till att anläggningarna lokaliseras och utformas så att jordbrukets intressen skadas så lite som möjligt. Vid prövningen bör markens kvalitet för biologisk produktion tillmätas betydelse. Bland annat bör beaktas hur marken har klassificerats, dess arronderingsförhållanden m.m. (prop. 1985/86:3 s. 54).

Tolkningen av paragrafen har dock i dagsläget fokuserats mest på huruvida lokaliseringen är tekniskt eller ekonomiskt möjlig. Denna tolkning har gett utrymme för exploateringsintressena (kommuner, Vägverket med flera) att själva avväga om åkermarken måste tas i anspråk på grund av att annan lokalisering inte är tekniskt eller ekonomiskt möjlig. Ofta förbises alltså då jordbrukets intressen och de viktiga skrivningarna om att markernas biologiska produktionsförmåga och arronderingsförhållanden också ska beaktas vid avvägningen av lokaliseringen.

I alltför många exploateringsärenden konstateras till exempel bara att "Exploatering av åkermark för bebyggelseändamål är en god naturresurshushållning" utan några resonemang kring förstörandet av naturresursen åkermark. Det är naturligtvis också lockande och enkelt att exploatera åkermark som oftast redan är relativt plan, har fungerande dränering och attraktivt läge.

Åkermarken livsviktig allmänning

En ytterligare komplicerande faktor kring åkermarken är att det inte finns något enskilt intresse som bevarar åkermarkens bevarande. Det långsiktiga livsviktiga värdet av åkermarken väger mycket lätt när det i det kortsiktiga perspektivet finns stora ekonomiska vinster att hämta i exploateringen av åkermarken.

Åkermark är heller ingen homogen marktyp. Komplexiteten av jordartstyper, humushalter, mineralsammansättningar, klimatzoner, dräneringsförhållanden med mera i åkermarkerna, gör att en övergripande kartering bör genomföras för att även kunna avväga åkermarker mot varandra.

Fel! Okänt namn på

För att säkerställa en god livsmedelsförsörjning även för kommande generationer bör den bördigaste åkermarken inte bara vara av nationell betydelse utan även tillmätas riksintresse!

Slutligen ett citat av Erik Axel Karlfeldt (1864–1931):

Men den som hejdar växtens fart.
Och lägger jord igen.
Begår en synd av större art.
Än den som dräper män.

Stockholm den 4 oktober 2007

Tina Ehn (mp)

Per Bolund (mp)

Bodil Ceballos (mp)

Karin Svensson Smith (mp)